

กลยุทธ์การบริหารของกำนันและผู้ใหญ่บ้านเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืน ในเขต
จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

THE STRATEGIES OF ADMINISTRATION OF SUBDISTRICT AND VILLAGE HEADMEN
FOR SUSTAINABLE COMMUNITIES STRENGTHENING IN LOWER NORTHEASTERN
PROVINCES

บุญเลิศ นครกันท์ เกษมชาติ นเรศเสนีย์ และ บุญเลิศ ไพรินทร์
Boonlert Nakhonkan, Kasemchart Naressenie, and Boonlert Pairindra

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยด้านความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืนในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2) เพื่อศึกษาปัจจัยด้านการบริหารของกำนันและผู้ใหญ่บ้านที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืนในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 3) เพื่อเสนอกลยุทธ์การบริหารของกำนันและผู้ใหญ่บ้านเพื่อส่งเสริม ความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืน ในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างโดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณดำเนินการโดยศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ที่เป็นประชาชนอาศัยในพื้นที่จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างที่ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอนและคำนวณขนาด กลุ่มตัวอย่างตามสูตรของทาโร ยามาเน่ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยแบบขั้นตอน การวิจัยเชิงคุณภาพดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 25 คน ที่เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด 2 คน ปลัดจังหวัด 2 คน นายอำเภอ 2 คน ปลัดอำเภอ 5 คน พัฒนาการอำเภอ 2 คน พัฒนาการ 2 คน นายกเทศมนตรีตำบล 1 คน นายกองัดการบริหารส่วนตำบล 2 คน กำนัน 4 คน และผู้ใหญ่บ้าน 3 คน ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการตีความ

ผลการวิจัยพบว่า

1) ปัจจัยด้านความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืนในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$, $S.D. = 0.61$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการเป็นชุมชนที่พึ่งตนเองได้มีค่าสูงสุด ($\bar{X} = 4.23$, $S.D. = 0.64$) ลงมาได้แก่ ด้านการมีภูมิคุ้มกัน ($\bar{X} = 4.17$, $S.D. = 0.66$) ด้านคุณภาพชีวิตประชาชน ($\bar{X} = 4.13$, $S.D. = 0.72$) และด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ($\bar{X} = 4.13$, $S.D. = 0.71$) ตามลำดับ โดยด้านการเป็นชุมชนที่พึ่งตนเองได้มีค่าสูงสุดเนื่องจากประชาชนในชุมชนเห็นว่าการดำเนินชีวิตในสังคมที่มั่นคงต้องพึ่งพาตนเองโดยพึ่งพารัฐเท่าที่จำเป็น

เท่านั้นและด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างยั่งยืนมีค่าต่ำสุด เนื่องจากประชาชนยังไม่เห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรเพราะยังไม่ได้รับผลกระทบมากนัก

2) ปัจจัยด้านการบริหารของกำนันและผู้ใหญ่บ้านที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืนในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 8 ประการ โดยพิจารณาตามสมการพยากรณ์ ซึ่งลำดับจากสูงไปต่ำ ได้แก่ ด้านการขจัดมลภาวะด้านการรักษามรดกทางสังคมที่นำมาใช้ในการครองชีวิตด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนในหมู่บ้านด้านการป้องกันการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าด้านการดำเนินการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านกฎหมายด้านการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร และด้านการรักษาจารีตประเพณี โดยปัจจัยดังกล่าวสามารถอธิบายความผันแปรของการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืน ได้ร้อยละ 77.90 ($R^2 = .779$) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

3) กลยุทธ์การบริหารของกำนันและผู้ใหญ่บ้านเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืนในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างที่เสนอประกอบด้วยกลยุทธ์ การบริหารที่สำคัญ 9 ประการ คือ (1) กลยุทธ์ด้านการเป็นชุมชนที่พึ่งตนเองโดยชุมชนต้องพัฒนาศักยภาพให้พึ่งตนเองได้ ในการประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคง ซึ่งควรพึ่งพารัฐเท่าที่จำเป็นเท่านั้น (2) กลยุทธ์ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับมลภาวะไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม มีการออกกฎระเบียบของหมู่บ้าน และปลูกจิตสำนึกการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (3) กลยุทธ์ด้านการป้องกันการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า โดยออกกฎของหมู่บ้านเกี่ยวกับการป้องกันการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า จัดตั้งคณะกรรมการป้องกันการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าประจำหมู่บ้าน และการปลูกจิตสำนึกให้ประชาชน (4) กลยุทธ์ด้านการรักษามรดกทางสังคมที่นำมาใช้ในการครองชีวิต โดยการสืบสานการอนุรักษ์มรดกทางสังคม รักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ (5) กลยุทธ์ด้านการรักษาจารีตประเพณีโดยการส่งเสริมให้ประชาชนรักษาหลักปฏิบัติตามวิถีชีวิตของตนและวัฒนธรรมที่มีมาแต่โบราณ (6) กลยุทธ์ด้านการพัฒนาการศึกษาของประชาชนโดยการส่งเสริมให้ประชาชนรักการเรียนรู้และให้ความรู้แก่ประชาชนในการประกอบอาชีพ (7) กลยุทธ์ด้านการดำเนินการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการน้อมนำหลักปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาใช้ดำเนินชีวิตทุกระดับ (8) กลยุทธ์ด้านการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรโดยการจัดทำระเบียบการใช้น้ำที่เหมาะสม มีคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและมีการพัฒนาแหล่งน้ำ และ (9) กลยุทธ์ด้านการบังคับใช้กฎหมายโดยส่งเสริมให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมาย และปลูกฝังวินัยแก่ประชาชน

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the factors of communities strengthening in lower Northeastern provinces, 2) to study the administrative factors of Subdistrict and Village Headmen affecting the sustainable communities strengthening in lower Northeastern provinces and 3) to propose the strategies of administration of Subdistrict and Village Headmen for sustainable communities strengthening in lower Northeastern provinces. This study was a mixed methods research of quantitative

and qualitative approaches. The quantitative research was conducted by study the sample of 400 respondents who were people residing in lower Northeastern provinces and they were selected by multi-stage random sampling. The sample size was calculated by using Taro Yamane's formula. The data were collected through questionnaires and were analyzed by statistics consisted of mean, standard deviation, and Stepwise Multiple Analysis. The quantitative research was conducted through in-depth interviewing 25 key informants consisted of 2 Provincial Governors, 2 Provincial Deputy Governors, 2 District Chiefs, 5 District Deputy Chiefs, 2 Chief of Permanent Officials, 2 Chief of Permanent Deputy Officials, 1 Subdistrict Municipality Major, 2 Chiefs Subdistrict Administrative Organization, 4 Subdistrict Headmen, and 3 Village Headmen in the lower Northeastern provinces. They were selected purposively and the data were analyzed by content analysis and interpretation.

The research results revealed that:

1) The administrative factors of Subdistrict and Village Headmen affecting the sustainable communities strengthening in overall was at the high level ($\bar{X}=4.17$, S.D.=0.61), while considered in each aspect found that the aspect of being self-reliance was at the highest ($\bar{X}=4.23$, S.D.=0.64), followed by the aspect of having immunity ($\bar{X}=4.17$, S.D.=0.66), the aspect of quality of life ($\bar{X}=4.13$, S.D.=0.72), and the aspect sustainable resource preservation ($\bar{X}=4.13$, S.D.=0.71), respectively. The aspect of being self-reliance was at the highest as the people thought that their social stability should be obtained by their own performances and they should get the state support only necessary. The aspect of sustainable resource preservation was at the lowest as the people did not realize in resource preservation as they were not yet affected by their impacts.

2) The administrative factors of Subdistrict and Village Headmen affecting the strengthening sustainable communities in lower Northeastern provinces composed of 8 principle variables as in the prediction equation ranking from the highest: the pollution eliminating, followed by the social heritage preservation for living the education for people providing, the national forest deforestation, the living with self-sufficiency economy philosophy, the law, the water management for agriculture and the tradition preservation. These eight variables could explain the variation of sustainable communities strengthening in lower Northeastern provinces at 77.90 percent ($R^2=0.779$) at the statistical level of confidence 0.05.

3) The proposed strategies of administration of the Subdistrict and Village Headmen for sustainable communities strengthening in lower Northeastern provinces consisted of 9 administrative strategies as (1) strategy for being self-reliance community

by developing their own career potential firmly and getting the state support only necessary, (2) strategy for resource preservation by providing the knowledge of pollutions and not destroy the environment and creating the awareness in environment preservation, (3) strategy for deforestation protection by creating the community rule not to deforest, establishing community committee for deforestation protection and forest loving forest awareness creation, (4) strategy for social heritage preservation by preserving the social heritage and maintaining local wisdom, (5) strategy for local tradition preservation by promoting their traditional life-styles based on their old cultures, (6) strategy for education developing by enhancing the awareness of the people in having the learning culture and providing the career knowledge for the people, (7) strategy for living with self-sufficiency economy philosophy by implying the principles of His Majesty the King to the peoples living in all level, (8) strategy for agriculture water management by creating the appropriate regulations for water consumption, having the water committee and developing the water resources and (9) strategy for law enforcement by promotion the law awareness to the people and establishing the relevant disciplines to the people. Keywords: Strategy, Administration, The strengthening of community

คำสำคัญ

กลยุทธ์ การบริหาร และความเข้มแข็งของชุมชน

ความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ได้ประเมินสถานการณ์ที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศว่า 1) การเปลี่ยนแปลงสถานะด้านเศรษฐกิจ ภาวะเศรษฐกิจโลกที่ตกต่ำและขีดความสามารถในการแข่งขันลดลงทำให้บทบาทของการลงทุนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ มีแนวโน้มลดลง 2) การเปลี่ยนแปลงสถานะด้านสังคม ประเทศไทยก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น วัยเด็กและวัยแรงงานลดลง คนไทยได้รับการพัฒนาทุกช่วงวัย แต่มีปัญหาคุณภาพการศึกษาและระดับสติปัญญาของเด็ก พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพและผลิตภาพแรงงานต่ำ ประชาชนได้รับการคุ้มครองทางสังคมเพิ่มขึ้นและมีการจัดสวัสดิการทางสังคมหลายรูปแบบ แต่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสยังไม่สามารถเข้าถึงบริการทางสังคมได้อย่างทั่วถึง ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของประชากรและโอกาสการเข้าถึงทรัพยากรเป็นปัญหาพัฒนาประเทศ สังคมไทยเผชิญด้านวิกฤตความเสื่อมถอยด้านคุณธรรมและจริยธรรม รวมถึงเผชิญปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด การพนันเพิ่มขึ้น และการคอร์รัปชันยังคงเป็นปัญหาสำคัญ 3) การเปลี่ยนแปลงสถานะด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนทรัพยากร ธรรมชาติเสื่อมโทรม การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลซ้ำเติมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรุนแรง กระทบต่อผลผลิตทางภาคเกษตรกรรมและความยากจน การบริการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่มีประสิทธิภาพ 4) การเปลี่ยนแปลง

สภาวะด้านการเมือง ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองสูง แต่ความขัดแย้งทางการเมือง ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงอยู่และส่งผลต่อเศรษฐกิจ และได้กำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศ โดยมีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาประเทศนอกจากนี้แล้วจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งทางด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม กระแสโลกาภิวัตน์ และการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของประเทศไทย เป็นผลทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ในหมู่บ้านหรือชุมชนขึ้นมากมาย ดังเช่นปัญหาที่จะกล่าวต่อไปนี้

ผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. 2 ค) ของกรมพัฒนาชุมชน (2555) กระทรวงมหาดไทย ปรากฏว่าในชนบทไทยทั่วประเทศ จำนวน 75 จังหวัด 878 อำเภอ 7,255 ตำบล 71,137 หมู่บ้าน โดยมีปัญหาในภาพรวม คือ การมีที่ทำกินพบว่า มีปัญหา มาก จำนวน 5,348 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 7.51 การมีงานทำพบว่า มีปัญหา มาก จำนวน 5,283 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 7.42 ผลผลิตจากการทำนาพบว่า มีปัญหา มาก จำนวน 3,408 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 8.44 การออกกำลังกายพบว่า มีปัญหา มาก จำนวน 34,589 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 48.62 การได้รับการศึกษาพบว่า มีปัญหา มาก จำนวน 12,799 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 17.99 การเรียนรู้โดยชุมชนพบว่า มีปัญหา มาก จำนวน 33,867 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 47.60 การได้รับความคุ้มครองทางสังคมพบว่า มีปัญหา มาก จำนวน 3,161 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 4.44 การมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่า มีปัญหา มาก จำนวน 2,010 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 2.82 คุณภาพของดินพบว่า มีปัญหา มาก จำนวน 20,587 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 29.20 คุณภาพของน้ำพบว่า มีปัญหา มาก จำนวน 21,940 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 30.84 การปลูกป่าหรือใช้ไม้ยืนต้นพบว่า มีปัญหา มาก จำนวน 3,948 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 9.12 การจัดการสภาพสิ่งแวดล้อมพบว่า มีปัญหา มาก จำนวน 9,267 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 13.02 นอกจากนี้กรมการพัฒนาชุมชน ได้รายงานคุณภาพชีวิตของคนไทยในชนบท จากการเก็บข้อมูลความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) ปี พ.ศ. 2555 จำนวน 8,450,529 ครัวเรือน ในพื้นที่ 70,497 หมู่บ้าน ทั่วประเทศพบว่า ในพื้นที่ตำบล หมู่บ้าน มีปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไข เช่น เด็กจบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ที่ไม่ได้เรียนต่อ ไม่ได้รับการฝึกอบรมอาชีพ จำนวน 6,110 คน คิดเป็นร้อยละ 27.17 จากทั้งหมด 22,490 คน ครัวเรือนที่ไม่มีการเก็บออมเงิน จำนวน 1,730,883 คน คิดเป็นร้อยละ 20.48 จากทั้งหมด 8,450,529 ครัวเรือน เด็กแรกเกิดไม่ได้กินนมแม่อย่างเดียวยังน้อย 6 เดือนแรกติดต่อกัน จำนวน 15,066 คน คิดเป็นร้อยละ 6.08 จากทั้งหมด 247,832 คน คนอายุมากกว่า 60 ปีเพิ่มขึ้นไป ไม่มีอาชีพและไม่มีรายได้ จำนวน 215,617 คน คิดเป็น ร้อยละ 5.96 จากทั้งหมด 3,618,167 คน คนในครัวเรือนดื่มสุรา (ยกเว้นการดื่มเป็นครั้งคราว) จำนวน 1,504,759 คน คิดเป็นร้อยละ 4.96 จากทั้งหมด 30,363,060 คน เด็กที่จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ไม่ได้เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หรือเทียบเท่า จำนวน 22,490 คน คิดเป็นร้อยละ 3.27 จากทั้งหมด 687,300 คน ทุกคนในครัวเรือนกิน อาหารไม่ถูกสุขลักษณะปลอดภัยได้มาตรฐาน จำนวน 175,620 คน คิดเป็นร้อยละ 2.08 จากทั้งหมด 8,450,529 ครัวเรือน ครัวเรือนถูกรบกวนจากมลพิษ จำนวน 159,860 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 1.89 จากทั้งหมด 8,450,529 ครัวเรือน (กรมการพัฒนาชุมชน, 2555)

การแพร่ระบาดของยาเสพติดในประเทศไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันยังคงมีอย่างต่อเนื่องจากข้อมูลของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ปปส.) ประมวลภาคร

ว่าในปี พ.ศ. 2555 มีพื้นที่ที่มีปัญหายาเสพติดที่นับจากฐานข้อมูลการจับกุมยาเสพติด ข้อมูลการบำบัดยาเสพติดและการข่าวของหน่วยงานต่างๆ มีประมาณ 65,040 หมู่บ้าน/ชุมชน หรือคิดเป็นร้อยละ 77.21 ของพื้นที่หมู่บ้าน/ชุมชน ทั่วประเทศ และพื้นที่ที่ไม่มีปัญหายาเสพติด ประมาณ 19,202 หมู่บ้าน/ชุมชน ตัวยาทที่มีการแพร่ระบาดมากที่สุด คือ ยาบ้า รองลงมา คือ ไอซ์ พืชกระท่อม สี่คูณร้อย ผีน เฮโรอีน กัญชา ซูโดอีเฟรดรีน สารระเหย รัฐบาล นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี ได้แก้ไขปัญหายาเสพติดในปีงบประมาณ 2555 โดยมีเป้าหมายนำผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษาอย่างน้อย 400,000 คน และเมื่อสิ้นสุดเวลาดำเนินการสามารถนำผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติดเข้ารับการบำบัดรักษา 543,566 ราย หรือร้อยละ 135.89 ของเป้าหมายที่ตั้งไว้ จับกุมผู้กระทำความผิดคดียาเสพติด 386,415 คดี ผู้ต้องหา 378,236 คน ของกลางยาบ้า 82 ล้านเม็ด ไอซ์ 1,543 กิโลกรัม เฮโรอีน 254 กิโลกรัม กัญชา 18 ตัน ซูโดอีเฟรดรีน 4.5 ล้านเม็ด ยึดทรัพย์สิน 4,979 คดี มูลค่าทรัพย์สิน 1,727 ล้านบาท และมีแผนที่จะดำเนินการกับผู้เสพ ผู้ติดยา ผู้ค้า ผู้ผลิตยาเสพติด ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 ประมาณ 800,000 คน (สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2555) กำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำสูงสุดในตำบลและหมู่บ้านเป็นผู้ที่ได้รับเลือกจากราษฎรให้ทำหน้าที่ปกครองดูแลทุกข์สุขของราษฎร เป็นบุคคลที่อยู่ในท้องที่รู้จักคุ้นเคยกับสภาพท้องที่ รู้ความต้องการและรู้ปัญหาของท้องถิ่นเป็นอย่างดี กำนันและผู้ใหญ่บ้านจึงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหาปัดเป่าความเดือดร้อนแก่ราษฎรและพัฒนาความเจริญให้กับท้องถิ่นในฐานะเป็นตัวกลางระหว่างรัฐบาลกับราษฎร มีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายหลายฉบับกำหนด ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานอื่นมอบหมาย (กรมการปกครอง, 2555) ตลอดจนการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ เช่น ด้านการเมือง การปกครอง ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านการศึกษา และด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น (กรมการปกครอง, 2551) ซึ่งกำนันและผู้ใหญ่บ้านน่าจะเป็นกลไกสำคัญของรัฐที่จะนำไปสู่การบริหารจัดการภาครัฐให้ประสบความสำเร็จ ตลอดจนการนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนในพื้นที่ชนบทได้เป็นอย่างดี

จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเพื่อหากกลยุทธ์การบริหารของกำนันและผู้ใหญ่บ้านเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืนในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างว่ามีรูปแบบอย่างไร

โจทย์วิจัย/ ปัญหาวิจัย

1. ปัจจัยด้านความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืนในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างเป็นอย่างไร
2. มีปัจจัยด้านการบริหารของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืน ในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
3. กลยุทธ์การบริหารของกำนันและผู้ใหญ่บ้านเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืนในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างมีลักษณะเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืนในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านการบริหารของกำนันและผู้ใหญ่บ้านที่มีผลต่อ ความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืนในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
3. เพื่อเสนอกลยุทธ์การบริหารของกำนันและผู้ใหญ่บ้านเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืน ในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร คือ ประชาชนทั่วไปในพื้นที่ประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 จังหวัด คือ จังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดชัยภูมิ รวม 4 อำเภอ 12 ตำบล 36 หมู่บ้าน จำนวน 22,482 คน และกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอ พัฒนาการอำเภอ พัฒนาการ นายกเทศมนตรีตำบล และนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 จังหวัด คือ จังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดชัยภูมิ

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

- 2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ คือ ประชาชนทั่วไปในพื้นที่ประชาชนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 จังหวัด คือ จังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดชัยภูมิ รวม 4 อำเภอ 12 ตำบล 36 หมู่บ้าน การกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของยามานะ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % โดยมีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการประมาณค่าการสุ่มในระดับนัยสำคัญที่ 0.05 จำนวน 394 คน และเพื่อให้เป็นตัวเลขจำนวนคู่ที่ง่ายต่อการจำแนก ผู้วิจัยได้ปัดเศษเพิ่มเป็นจำนวนเต็ม จึงกำหนดเป็นหน่วยตัวอย่าง จำนวน 400 คน

- 2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดชัยภูมิจำนวน 25 คน คือ ผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอ พัฒนาการอำเภอ พัฒนาการ นายกเทศมนตรีตำบลนายกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2 จังหวัด คือ จังหวัดนครราชสีมาและจังหวัดชัยภูมิได้มาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2550) จำนวน 25 คน

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ 1) ปัจจัยการบริหารด้านกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่กฎหมายอื่น และตามที่กระทรวง ทบวง กรม มอบหมาย 2) ปัจจัยการบริหารด้านการเมืองการปกครอง 3) ปัจจัยการบริหารด้านเศรษฐกิจ 4) ปัจจัยการบริหารด้านสังคม 5) ปัจจัยการบริหารด้านวัฒนธรรม 6) ปัจจัยการบริหารด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ปัจจัยด้านความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืน ประกอบด้วย 1) ด้านคุณภาพชีวิตของประชาชน 2) ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน 3) ด้านการมีภูมิคุ้มกัน 4) ด้านการเป็นชุมชนที่พึ่งตนเอง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือดำเนินการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods) ทั้งด้านเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพประกอบด้วย

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของการบริหารของกำนันและผู้ใหญ่บ้านเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืน เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา และอาชีพ เป็นต้น ซึ่งเป็นแบบสอบถามเลือกตอบ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืน

ตอนที่ 4 เป็นคำถามปลายเปิด เป็นข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณเป็นข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบสอบถามผู้วิจัยได้นำมาประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปของคอมพิวเตอร์สภาพส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ใช้การวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation; S.D.) และปัจจัยที่มีผลโดยตรงต่อความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืน วิเคราะห์โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation) และการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและการตีความ

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยด้านความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืนในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.17$, S.D.=0.61) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการเป็นชุมชนที่พึ่งตนเองได้มีค่าสูงสุด ($\bar{X}=4.23$, S.D.=0.64) รองลงมาได้แก่ ด้านการมีภูมิคุ้มกัน ($\bar{X}=4.17$, S.D.=0.66) ด้านคุณภาพชีวิตประชาชน ($\bar{X}=4.13$, S.D.=0.72) และด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ($\bar{X}=4.13$, S.D.= 0.71) ตามลำดับโดยด้านการเป็นชุมชนที่พึ่งตนเองได้มีค่าสูงสุดเนื่องจากประชาชนในชุมชนเห็นว่าการดำเนินชีวิตในสังคมที่มั่นคง ต้องพึ่งพาตนเองโดยพึ่งพารัฐเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างยั่งยืนมีค่าต่ำสุดเนื่องจาก ประชาชนยังไม่เห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรเพราะยังไม่ได้รับผลกระทบมากนัก

2. ปัจจัยด้านการบริหารของกำนันและผู้ใหญ่บ้านที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืนในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ 8 ประการ โดยพิจารณาตามสมการพยากรณ์ ซึ่งลำดับจากสูงไปต่ำ ได้แก่ ด้านการจัดมลภาวะด้านการรักษา

มรดกทางสังคมที่นำมาใช้ในการครองชีวิตด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนในหมู่บ้านด้านการป้องกันการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าด้านการดำเนินการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านกฎหมายด้านการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร และด้านการรักษาจารีตประเพณี โดยปัจจัยดังกล่าวสามารถอธิบายความผันแปรของการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืน ได้ร้อยละ 77.90 ($R^2 = .779$) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

3. กลยุทธ์การบริหารของกำนันและผู้ใหญ่บ้านเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืนในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างที่เสนอประกอบด้วยกลยุทธ์ การบริหารที่สำคัญ 9 ประการ คือ (1) กลยุทธ์ด้านการเป็นชุมชนที่พึ่งตนเองโดยชุมชนต้องพัฒนาศักยภาพให้พึ่งตนเองได้ในการประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคง ซึ่งควรพึ่งพารัฐเท่าที่จำเป็นเท่านั้น (2) กลยุทธ์ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับมลภาวะ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม มีการออกกฎระเบียบของหมู่บ้าน และปลูกจิตสำนึกการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (3) กลยุทธ์ด้านการป้องกันการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า โดยออกกฎหมายของหมู่บ้านเกี่ยวกับการป้องกันการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า จัดตั้งคณะกรรมการป้องกันการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าประจำหมู่บ้าน และการปลูกจิตสำนึกให้ประชาชน (4) กลยุทธ์ด้านการรักษามรดกทางสังคมที่นำมาใช้ในการครองชีวิต โดยการสืบสานการอนุรักษ์มรดกทางสังคม รักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ (5) กลยุทธ์ด้านการรักษาจารีตประเพณีโดยการส่งเสริมให้ประชาชนรักษาหลักปฏิบัติตามวิถีชีวิตของตนและวัฒนธรรมที่มีมาแต่โบราณ (6) กลยุทธ์ด้านการพัฒนาการศึกษาของประชาชนโดยการส่งเสริมให้ประชาชนรักการเรียนรู้และให้ความรู้แก่ประชาชนในการประกอบอาชีพ (7) กลยุทธ์ด้านการดำเนินการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการน้อมนำหลักปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาใช้ดำเนินชีวิตทุกระดับ (8) กลยุทธ์ด้านการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรโดยการจัดทำระเบียบการใช้น้ำที่เหมาะสม มีคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและมีการพัฒนาแหล่งน้ำ และ (9) กลยุทธ์ด้านการบังคับใช้กฎหมายโดยส่งเสริมให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมาย และปลูกฝังวินัยแก่ประชาชน

อภิปรายผล

1. การศึกษาปัจจัยด้านความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืนจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้ตัวแปร คือ ปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตของประชาชนปัจจัยด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างยั่งยืนปัจจัยด้านการมีภูมิคุ้มกันและปัจจัยด้านการเป็นชุมชนที่พึ่งตนเองโดยรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรัฐบาล ส่วนราชการ หน่วยงาน องค์กรต่างๆ และประชาชน มีการน้อมนำแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มากำหนดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแผนยุทธศาสตร์ทุกระดับ นำไปสู่การปฏิบัติทุกระดับ ทั้งส่วนราชการ ระดับประชาชน ระดับครัวเรือน ระดับหมู่บ้าน ระดับตำบล ระดับองค์การ ตลอดจนระดับประเทศ เป็นผลให้ประชาชนในหมู่บ้านมีความรู้ความเข้าใจในการพึ่งพาตนเอง มีความรอบครอบและมีการประกอบอาชีพตลอดทั้งปีมากขึ้น มีรายได้มากขึ้น มีการใช้จ่ายอย่างประหยัด มีการออมมากขึ้น ประพฤติปฏิบัติตนอย่างมีเหตุผล สร้างภูมิคุ้มกันให้กับตัวเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสกวเดือน โพธิ์พันธ์ (2555) พบว่า ชาวนามีความเข้าใจหลักปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงมาก โดยยึดหลักความพอประมาณ มีเหตุผล พึ่งตนเองได้ มีคุณธรรมและพอใจใน
ฐานะของตนเอง ประกอบกับผู้นำและครอบครัวมีการสร้างความอบอุ่นให้แก่ครอบครัว มีการ
รักษาสุขภาพอนามัยดี เป็นคนดี มีความรู้ มีคุณธรรม ห่างไกลจากอบายมุข และตระหนักในการ
อนุรักษ์ทรัพยากรของชาติมากขึ้น และมีมาตรการรักษามรดกทางทรัพยากรที่จะตกกับชนรุ่นหลัง ซึ่ง
สอดคล้องกับงานวิจัยของสมศักดิ์ พรพันธ์ (2556) พบว่า ในการมีส่วนร่วมของประชาชนและการ
ประสานความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อมร่วมกันอย่างยั่งยืน

2. การศึกษาปัจจัยด้านการบริหารของกำนันและผู้ใหญ่บ้านที่มีผลต่อความเข้มแข็งของ
ชุมชนที่ยั่งยืนในเขตจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัย
เชิงปริมาณ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ระหว่างตัวแปรอิสระหรือตัวพยากรณ์
คือด้านกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ด้านกฎหมายด้านกระทรวง ทบวง กรมมอบหมายด้านการ
ปกครองด้านการเมือง ด้านการดำเนินการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการบริหารจัดการ
น้ำเพื่อการเกษตร ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน ด้านการอบรมให้ความรู้ในการประกอบอาชีพ
ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาอบายมุขด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ด้านการให้
การศึกษาแก่ประชาชนในหมู่บ้าน ด้านการป้องกันประชาชนถูกเอารัดเอาเปรียบด้านการรักษา
สุขภาพอนามัยด้านการรักษามรดกทางสังคมที่นำมาใช้ในการครองชีวิตด้านการรักษาจารีตประเพณี
ด้านการรักษาขนบประเพณีด้านการรักษารธรรมนิยม ประเพณีด้านการป้องกันการลักลอบตัดไม้
ทำลายป่าด้านการป้องกันการบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำด้านการจัด
มลภาวะ กับตัวแปรตามหรือตัวแปรเกณฑ์ คือ ความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืน พบว่า ตัวแปรอิสระ
ถูกคัดเลือกเข้าสมการพยากรณ์ สามารถพยากรณ์ความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืนได้ 8 ตัวแปร คือ
ด้านการจัดมลภาวะด้านการรักษามรดกทางสังคมที่นำมาใช้ในการครองชีวิตด้านการให้การศึกษาแก่
ประชาชนในหมู่บ้าน ด้านการป้องกันการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าด้านการดำเนินการตามแนวปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงด้านกฎหมายอื่นด้านการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรด้านการรักษาจารีต
ประเพณีโดยปัจจัยหลักสามารถอธิบายความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืน ได้ร้อยละ 77.90 ที่ระดับ
นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ดังนี้

2.1 ด้านการจัดมลภาวะจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ปัจจัยด้านนี้มีอิทธิพลต่อความ
เข้มแข็งของชุมชน เพราะประชาชนในพื้นที่ได้รับผลกระทบในทางสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตของ
ประชาชนโดยทั่วไป มาจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติโดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้ ซึ่ง
เป็นหัวใจสำคัญของการควบคุมระบบนิเวศน์อื่นๆ จึงต้องการให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านเน้นหนักในการ
ดำเนินการจัดมลภาวะในหมู่บ้าน

2.2 ด้านการรักษามรดกทางสังคมที่นำมาใช้ในการครองชีวิตจากผลการวิเคราะห์ข้อมูล
ที่ปัจจัยด้านนี้มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของชุมชน เพราะประชาชนในพื้นที่ต้องการให้มีการส่งเสริม
ให้ประชาชนเข้าถึงศาสนา อนุรักษ์ภาษาพูดของท้องถิ่น การรับประทานอาหารอนุรักษ์การแสดง
การละเล่นพื้นบ้าน อนุรักษ์ประเพณี การสร้างที่อยู่อาศัยวัฒนธรรมการแต่งกาย การให้ความเป็น
อิสระในการนับถือศาสนาและการประกอบอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับ อุทัยศิริญาติ (อ้างถึงใน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551) ที่กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ มรดกทางสังคมที่ได้

ตกทอดมาเป็นสมบัติของมนุษย์ในสมัยปัจจุบัน และนำมาใช้ในการครองชีวิตเป็นแบบแผนแห่งการครองชีวิต

2.3 ด้านการให้การศึกษาแก่ประชาชนในหมู่บ้าน จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ปัจจัยด้านนี้มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของชุมชนเพราะประชาชนในพื้นที่ต้องการให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านทำตัวเป็นตัวอย่างแก่ประชาชน ในการเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น และส่งเสริมให้ประชาชนเรียนต่อ ให้ความรู้แก่ประชาชนในโอกาสต่าง ๆ เข้าไปมีส่วนร่วมเป็นกรรมการในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้าน หรือพื้นที่บริการ ประสานกับภาครัฐจัดให้มีห้องสมุดประชาชน ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ที่อ่านหนังสือพิมพ์ ที่สืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต สนับสนุน ส่งเสริม ประสานงานให้มีทุนหรือกองทุนเพื่อการศึกษาในระดับหมู่บ้าน ประสานกับหน่วยงานที่มีความรู้เรื่องกฎหมาย มาให้ความรู้แก่ประชาชน เกี่ยวกับการทำนิติกรรมสัญญา ความรู้ทางแพ่ง ความรู้ทางอาญา กฎหมายปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับ วราคม ทีสุกะ (2544) ที่กล่าวว่าหน้าที่พื้นฐานของสังคมมนุษย์ประการหนึ่ง คือมีหน้าที่ด้านการศึกษาอบรมแก่ทางสังคม

2.4 ด้านการป้องกันการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ปัจจัยด้านนี้มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของชุมชน เพราะประชาชนในพื้นที่ต้องการให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านร่วมมือกับภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง วางมาตรการในการป้องกันการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า และการบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ออกกฎหมายของหมู่บ้านเกี่ยวกับการป้องกันการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า และการบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ จัดตั้งคณะกรรมการหรือชุดป้องกันการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า และการบุกรุกที่สาธารณประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับ ปรีศนา พรหมมา และมนตรี จันทวงศ์ (2541)

2.5 ด้านการดำเนินการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ปัจจัยด้านนี้มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของชุมชน เพราะประชาชนในพื้นที่ต้องการให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านรู้จักประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียงในด้านการอยู่การกินที่ไม่ฟุ่มเฟือย ประหยัด อดออม มีเหตุมีผลในการตัดสินใจที่จะทำสิ่งต่างๆ และสร้างภูมิคุ้มกันต่อสิ่งที่อาจจะผิดพลาดที่ตนได้วางแผนไว้ ส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพทำตลอดปี ซึ่งสอดคล้องกับโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ (2548) ที่กล่าวว่า การสร้างความเข้มแข็งให้แก่ภาคเกษตร จะต้องพยายามทำให้เกษตรกรมีงานทำทั้งปี มีรายได้ประจำ เช่น ทฤษฎีใหม่ วนเกษตร เกษตรผสมผสาน เกษตรอินทรีย์ หรือการปรับปรุงการบริหารจัดการด้านการตลาด เช่น คัดคุณภาพสินค้าเกษตร สินค้าคุณภาพดีขายราคาสูง คุณภาพต่ำราคาถูก และแนวทางที่จะบรรเทาปัญหาคนยากจน โดยการจัดให้มีผลตอบแทนในเชิงรายได้แก่ผู้มีงานทำให้เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ประเทศมีประสิทธิภาพการผลิตสูงแล้ว ประชาชนก็จะมีรายได้ ส่วนผู้ไม่มีงานทำ คนแก่ คนเจ็บป่วย ต้องมีสวัสดิการดูแล โดยดำเนินนโยบายการคลังทางสังคมที่ประสิทธิภาพ การจัดตั้งกลุ่มการผลิต ทำการเกษตรผสมผสาน สร้างงาน สร้างรายได้ แปรรูปอาหาร หัตถกรรม ธุรกิจชุมชน กองทุนชุมชน มีการจัดทำบัญชีครัวเรือน ประสานกับภาครัฐหรือใช้ศักยภาพของหมู่บ้าน ในการจัดหาวิทยากรมาอบรมอาชีพระยะสั้นหรืออาชีพหลัก ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ในหมู่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับกรมบัญชีสหกรณ์ (2549) ที่กล่าวว่า ลักษณะชุมชนเข้มแข็งประการหนึ่งคือ ประชากรในชุมชนมีการเก็บออมเงิน ทำบัญชีรับจ่าย

2.6 ด้านกฎหมายอื่นจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ปัจจัยด้านนี้มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของชุมชน เพราะประชาชนในพื้นที่ต้องการให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีภาวะผู้นำ ทำหน้าที่

ช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติหน้าที่ ให้การสนับสนุน ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่หรือการให้บริการส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องเข้าใจพื้นที่ เข้าใจคน เข้าใจงาน ต้องทำตัวให้เป็นที่ยอมรับและจนได้รับความร่วมมือจากประชาชนในหมู่บ้าน รู้พื้นที่ มีความรู้ มีคุณธรรม บริหารตามนโยบาย วัตถุประสงค์ที่ทางราชการมอบหมาย ในทุกกระทรวง ทบวง กรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวันเพ็ญ สถาพร (2553) ได้ศึกษาเรื่องคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ใหญ่บ้านตามความคิดเห็นของประชาชนตำบลหนองน้ำใหญ่ อำเภอผักไห่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ใหญ่บ้าน คือ การมีมนุษยสัมพันธ์ การมีคุณธรรม จริยธรรม การมีความรู้ความสามารถ และการมีภาวะผู้นำ

2.7 ด้านการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตร จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ปัจจัยด้านนี้มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของชุมชน เพราะประชาชนในพื้นที่ต้องการให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีความรู้เรื่องการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรที่ดี ประสานกับภาครัฐเพื่อพัฒนาแหล่งน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับโฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์ (2548) ที่กล่าวว่า การพัฒนาเศรษฐกิจให้ยั่งยืนเป็นเรื่องของภาคเอกชนกับภาครัฐ ที่จะต้องประสานความร่วมมือกันเป็นทีม มีจัดให้มีคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำ มีกฎระเบียบของการใช้น้ำ จัดตั้งเป็นกลุ่มผู้ใช้น้ำ ส่งเสริมให้ประชาชนขุดสระน้ำไว้ใช้ในการเกษตร การอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธาร ส่งเสริมให้มีการปลูกป่า แนะนำให้ประชาชนปลูกพืชใช้น้ำน้อยในฤดูแล้ง จำกัดพื้นที่การปลูกข้าวนาปรัง

2.8 ด้านการรักษาจารีตประเพณีจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ปัจจัยด้านนี้มีอิทธิพลต่อความเข้มแข็งของชุมชน เพราะประชาชนในพื้นที่ต้องการให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามขั้นตอนประเพณี เช่น ประเพณีแต่งงานพิธีศพ งานบวชมีการอนุรักษ์งานประเพณีไทยและประเพณีท้องถิ่น เช่น งานสงกรานต์ งานแห่เทียนพรรษา แห่นางแมว ทำบุญกลางบ้าน งานแห่บายศรี งานบวช งานแต่ง งานศพ เป็นต้นให้ประชาชน เยาวชน รักษามารยาททางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธนเดช ประเสริฐลาภ (2554) ศึกษาเรื่องการบริหารชุมชนหมู่บ้านจัดสรรเพื่อการพึ่งตนเอง กรณีศึกษาชุมชนพรทวีวัฒน์ในเขตเทศบาลเมืองคลองหลวง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า คือ มีผู้นำที่ดี มีความรู้ ความสามารถเข้มแข็งชุมชนมีความรัก ความสามัคคี รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีให้สืบทอดตลอดไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการบริหารของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน

1.1 รัฐบาลควรกำหนดนโยบายส่งเสริมสนับสนุนการปกครองท้องถิ่น คือ หมู่บ้านและตำบล ที่มีกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าปกครองราษฎร ซึ่งเกิดขึ้นตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พระพุทธศักราช 2457ควบคู่ไปกับการปกครองท้องถิ่น จัดสรรงบประมาณลงไปถึงระดับหมู่บ้านหรือระดับอำเภอตามสมควร สำหรับจัดกิจกรรม โครงการ ด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจ การแก้ไขปัญหาสังคม การดำเนินการด้านการเมืองการปกครอง การดำเนินการตามวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม การพัฒนาศักยภาพของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน จัดสรรงบประมาณในการก่อสร้างปรับปรุงอาคารที่ทำการกำนันและผู้ใหญ่บ้านพร้อมวัสดุครุภัณฑ์ที่จำเป็น และจัดสรรงบประมาณสำหรับการอำนวยความสะดวก

1.2 รัฐบาลควรกำหนดให้มีนโยบายเกี่ยวกับการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ด้วยวิธีเพิ่มค่าตอบแทน รางวัลจากการปฏิบัติงานเป็นส่วนตัวหรือหมู่บ้าน รัฐบาลไม่ควรเสนอให้มีการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับวาระการดำรงตำแหน่งของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ทำให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านเสียขวัญกำลังใจ และเกิดกระแสการต่อต้านรัฐบาล ควรมีการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับวาระการดำรงตำแหน่งของผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านให้มีวาระการดำรงตำแหน่ง 5 ปี และมีคุณสมบัติด้านอายุไม่เกิน 60 ปี ให้สอดคล้องกับคุณสมบัติของผู้ใหญ่บ้าน จัดสรรงบประมาณค่าตอบแทนให้แก่คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

2. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน

กำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำสูงสุดในระดับตำบลและหมู่บ้าน ซึ่งมีหน้าที่ทางการปกครองการบริหาร บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชนเป็นจำนวนมาก เป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ปัญหาทุกอย่างที่เกิดขึ้นในพื้นที่ กำนันและผู้ใหญ่บ้านควรมีกฤษฎีการบริหาร เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนที่ยั่งยืน คือ

กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์ด้านการเป็นชุมชนที่พึ่งตนเองโดยชุมชนต้องพัฒนาศักยภาพให้พึ่งตนเองได้ ในการประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคง ซึ่งควรพึ่งพารัฐเท่าที่จำเป็นเท่านั้น

กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยการให้ความรู้เกี่ยวกับมลภาวะ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม มีการออกกฎ ระเบียบของหมู่บ้าน และปลูกจิตสำนึกการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

กลยุทธ์ที่ 3 กลยุทธ์ด้านการป้องกันการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า โดยออกกฎของหมู่บ้าน เกี่ยวกับการป้องกันการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า จัดตั้งคณะกรรมการป้องกันการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าประจำหมู่บ้าน และการปลูกจิตสำนึกให้ประชาชน

กลยุทธ์ที่ 4 กลยุทธ์ด้านการรักษามรดกทางสังคมที่นำมาใช้ในการครองชีวิต โดยการสืบสานการอนุรักษ์มรดกทางสังคม รักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ

กลยุทธ์ที่ 5 กลยุทธ์ด้านการรักษาจารีตประเพณีโดยการส่งเสริมให้ประชาชนรักษาหลักปฏิบัติตามวิถีชีวิตของตนและวัฒนธรรมที่มีมาแต่โบราณ

กลยุทธ์ที่ 6 กลยุทธ์ด้านการพัฒนาการศึกษาของประชาชนโดยการส่งเสริมให้ประชาชนรักการเรียนรู้และให้ความรู้แก่ประชาชนในการประกอบอาชีพ

กลยุทธ์ที่ 7 กลยุทธ์ด้านการดำเนินการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการน้อมนำหลักปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาใช้ดำเนินชีวิตทุกระดับ

กลยุทธ์ที่ 8 กลยุทธ์ด้านการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรโดยการจัดทำระเบียบการใช้ น้ำที่เหมาะสม มีคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำ และมีการพัฒนาแหล่งน้ำ

กลยุทธ์ที่ 9 กลยุทธ์ด้านการบังคับใช้กฎหมายโดยส่งเสริมให้ประชาชนปฏิบัติตามกฎหมาย และปลูกฝังวินัยแก่ประชาชน

3. ข้อเสนอแนะการวิจัยต่อไป

1) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจของผู้รับบริการหรือประสิทธิผลการบริหารของกำนันและผู้ใหญ่บ้านเพิ่มเติม

2) ควรมีการศึกษาวิจัยตามตัวแปรที่ศึกษาในพื้นที่ภาคอื่นของประเทศไทย

3) ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบการบริหารระหว่างองค์กรหมู่บ้านและตำบล(การปกครองท้องถิ่น) กับองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลตำบล(การปกครองท้องถิ่น) ซึ่งองค์กรทั้งสองประเภทนี้ มีพื้นที่การปกครองและประชาชนที่อยู่ในเขตปกครองที่ทับซ้อนกันอยู่ หากผลการวิจัยออกมาว่าองค์กรทั้งสองประเภทยังมีความจำเป็นต่อการบริหารราชการแผ่นดิน ก็ควรให้ดำรงอยู่ควบคู่กันต่อไปตามสถานการณ์ปัจจุบันของบ้านเมือง หากองค์กรใดไม่มีความจำเป็น ก็ควรมีการปรับยุบรวม หรือยุบองค์กรใดองค์กรหนึ่งให้คงเหลือองค์กรเดียว ซึ่งจะส่งผลต่อการประหยัดงบประมาณแผ่นดินและเกิดประโยชน์สุขต่อประชาชนมากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กรมบัญชีสหกรณ์. (2549). **ข้อมูลการสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกร**. กรุงเทพฯ: กรมบัญชีสหกรณ์.
- การปกครอง, กรม. (2551). **คู่มือการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อาสาสมัครศึกษาดินแดน.
- การปกครอง, กรม. (2555). **คู่มือปฏิบัติงานกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปี 2555**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กองอาสาสมัครศึกษาดินแดน.
- การพัฒนาชุมชน, กรม. (2555). **เอกสารผลการสำรวจข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้าน (กชช. 2ค)**. กรุงเทพฯ: กรมการพัฒนาชุมชน.
- โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์. (2548). **ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคม.สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหมิตรพรินต์ติ้ง.
- ชนเดช ประเสริฐลาภ. (2554). **การบริหารชุมชนหมู่บ้านจัดสรรเพื่อการพึ่งตนเอง กรณีศึกษาชุมชนพรทวีวัฒน์ในเขตเทศบาลเมืองคลองหลวง อำเภอกองหลวง จังหวัดปทุมธานี**. การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ธานีรินทร์ ศิลป์จารุ. (2550). **การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS**. กรุงเทพฯ: บริษัท วี. อินเทอร์เน็ต จำกัด.
- ปรีศนา พรหมมา และมนตรี จันทวงศ์. (2541). **ชุมชนท้องถิ่นกับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ**. เชียงใหม่: โครงการพัฒนาลุ่มน้ำภาคเหนือ โดยองค์กรชุมชน.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย. (2551). **วัฒนธรรมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วราคม ที่สุกะ. (2544). **สังคมและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา.
- วันเพ็ญ สถาพร. (2553). **คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ใหญ่บ้านตามความคิดเห็นของประชาชนตำบลหนองน้ำใหญ่ อำเภอด่านช้าง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

สกาเวื่อน โปธิ์พันธ์. (2555). ยุทธศาสตร์การพัฒนาวิถีสาวนาอย่างยั่งยืน

ในจังหวัดปทุมธานี และพระนครศรีอยุธยา.

วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

สมศักดิ์ พรพันธ์. (2556). ประสิทธิผลของการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดปทุมธานี.

วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราช
ภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2555). ข้อมูลการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด. กรุงเทพฯ: สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.